

час і унікальних установок: напівавтоматичної іоносферної станції, вітрової стійки, поляриметра та радіолокаційного комплексу метеорних досліджень. Будівництво Савинської польової лабораторії було завершено на весні 1957 р., а 1 липня 1957 р. розпочалися регулярні спостереження за програмою МГР.

Дослідження виконувалися за однією загальною проблемою «Дослідження процесів у верхніх шарах атмосфери» та проводилися в двох напрямках: дослідження іоносфери та радіолокаційні спостереження метеорів. До програми спостережень входили дослідження неоднорідностей, регулярних і нерегулярних рухів в іоносфері, метеорної активності, природи її появи, часу існування та впливу на рівень іонізації іоносфери та короткохвильовий радіозв'язок.

Завдяки багатогранним дослідженням іоносфери та метеорних явищ отримана низка фундаментальних результатів. Здобутки харків'ян за програмою МГР були висвітлені в доповіді на п'ятій Генеральній асамблеї Спеціального комітету МГР, де здобули високу оцінку вітчизняних і зарубіжних учених. За відгуками комітету МГР та Астрономічної ради СРСР роботи, проведені в ХПІ, стали провідними в галузі метеорної радіолокації.

Отже, висока оцінка робіт, виконаних колективом кафедри «Основи радіотехніки» ХПІ за програмою МГР, стала поштовхом для подальшого розвитку наукової школи метеорної радіолокації Б. Л. Кащеєва та іоносферних досліджень під керівництвом В. І. Тарана в Харкові.

Ляшуга І. Ю.
НТУ «ХПІ»

РОДИНА АКАДЕМІКА О.О. ПОТЕБНІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

Відоме в Україні прізвище Потебня для всіх асоціюється з діяльністю українського вченого Олександра Опанасовича. Український мовознавець, літературознавець, філософ першим у вітчизняній науці підійшов до вирішення питання зв'язку мови й мислення. Менше відомо про наукову діяльність родини О. О. Потебні. У Олександра Опанасовича було два сини, старший син Олександр Олександрович, електротехнік за фахом, фундатор сибірської електротехнічної школи, засновник напряму електротехнічної тяги в Харкові та молодший Андрій Олександрович – видатний український міколог та фітопатолог. Мета статті – узагальнення наукової літератури щодо діяльності родини академіка О. О. Потебні.

Олександр Олександрович Потебня, учень професора П. П. Копняєва, один з п'яти перших випускників електротехнічної спеціальності Харківського технологічного інституту (ХТІ). У 1902 р. його було запрошено на посаду ординарного професора кафедри електротехніки Томського технологічного інституту (ТТІ), де він став організатором електротехнічної лабораторії і керівником електротехнічної спеціальності. Протягом усього перебування у ТТІ

Олександр Олександрович був членом ученої Ради, у 1906 р. – виконувач обов'язків директора, відповідав за роботу електростанції, освітлення навчальних корпусів і лабораторій. Був секретарем механічного (1902–1905 рр.), інженерно-будівельного (1908–1909 рр.) відділень, обирався головою професорського дисциплінарного суду, членом випробувальної, предметної комісії. З 21 грудня 1923 р. О. О. Потебня – професор і завідувач кафедри «Електрична тяга» ХТІ. У 1930 р. кафедра електричної тяги ХТІ стала базовою для механічного факультету новоствореного Харківського експлуатаційно-тягового інституту залізничного транспорту. Професору О. О. Потебні належить низка цінних наукових робіт як із загальної електротехніки, так і безпосередньо з електричної тяги.

У перші роки ХХ ст. почав свою наукову діяльність Андрій Олександрович Потебня. Він працював в Харківському університеті, а також ХТІ, де багато зробив для становлення дисциплін природознавчого циклу. Основні наукові праці О. О. Потебні присвячені вивченню біології, морфології і систематики паразитичних грибів, дослідженню паразитів вищих рослин Харківської та суміжних губерній. Науковий доробок вченого високо оцінено вітчизняними мікологами та фітопатологами. Результатом його досліджень стала запропонована ним класифікація грибів, підтримана згодом відомими мікологами, більш досконала, ніж та, що була прийнята закордоном. Вчений працював завідувачем відділення мікології (згодом фітопатології) Харківської обласної сільськогосподарської дослідної станції. Основним завданням станції було з'ясування хвороб сільськогосподарських рослин.

Отже внесок родини академіка О.О. Потебні в українську науку вагомий і якщо діяльність Олександра Опанасовича розглянута досить ретельно, то діяльність його синів потребує додаткових досліджень.

Меньшиков С. О.

НТУ «ХПІ»

ДОРОБОК ВЧЕНИХ КАФЕДРИ ТУРБІНОБУДУВАННЯ НТУ «ХПІ» У РОЗВИТОК НАУКИ У 60–70-ТІ РР. ХХ СТ.

Період який розглядається, у розвитку турбінобудування цікавий тим, що в цей період починають активно досліджувати, а згодом і будувати АЕС. Відбувається переорієнтація і в напрямках наукових досліджень, і в виробництві на турбінобудівних підприємствах саме на забезпечення і створення турбін для АЕС. У цей час вчені кафедри турбінобудування та інженери турбінного заводу створюють уніфіковані елементи турбін, для можливості їх використання, як на теплових, так і на атомних електростанціях.

Інтенсифікації досліджень сприяло створення базової лабораторії турбінобудування Харківського Раднаргоспу, яка входила до складу лабораторії паро- і газотурбобудування кафедри турбінобудування і була